ततस्तौ गविजश्चैव च्यवनश्च भृगूद्वहः । वराभ्यामनुरूपाभ्यां छन्दयामासतुर्नृपं ।
ततो राजा महावीर्य्यो नहुषः पृथिवीपतिः । परमित्यब्रवीत् प्रीतस्तदा भरतसत्तम । २०९०
ततो जग्राह धर्म्मं स स्थितिमिन्द्रनिभो नृपः । तथेति चोदितः प्रीतस्तावृषी प्रत्यपूजयत् ।
समाप्तदीक्षश्च्यवनस्ततोऽगच्छत् स्वमाश्रमं । गविजश्च महातेजाः स्वमाश्रमपदं ययौ ।
निषादाश्च दिवं जग्मुस्ते च मत्स्या जनाधिप । नहुषोऽपि वरं लब्ध्वा प्रविवेश स्वकं पुरं ।
एतत्ते कथितं तात यन्मां त्वं परिपृच्छसि । दर्शने यादृशः स्नेहः संवासे वा युधिष्ठिर ।
महाभाग्यं गवाञ्चैव तथा धर्म्मविनिश्चयं । किम्भूयः कथ्यतां वीर किन्ते हृदि व्यवस्थितं । २०९५
इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्व्वणि आनुशासनिके पर्व्वणि च्यवनोपाख्याने एकपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५१ ॥
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ संशयो मे महाप्राज्ञ सुमहान् सागरोपमः । तं मे शृणु महाबाहो श्रुत्वा व्याख्यातुमर्हसि ।
कौतूहलं मे सुमहज्जामदग्न्यं प्रति प्रभो । रामं धर्म्मभृतां श्रेष्ठं तन्मे व्याख्यातुमर्हसि ।
कथमेष समुत्पन्नो रामः सत्यपराक्रमः । कथं ब्रह्मर्षिवंशोऽयं क्षत्रधर्म्मा व्यजायत ।
तदस्य सम्भवं राजन्निखिलेनानुकीर्त्तय । कौशिकाच्च कथं वंशात् क्षत्राद्वै ब्राह्मणोऽभवत् ।
अहो प्रभावः सुमहानासीद्वै सुमहात्मनः । रामस्य च नरव्याघ्र विश्वामित्रस्य चैवहि । २०९०
कथं पुत्रानतिक्रम्य तेषां नप्तृत्वमाभवत् । एष दोषः सुतान् हित्वा तत्त्वं व्याख्यातुमर्हसि ।
॥ भीष्म उवाच ॥ अत्राप्युदाहरन्तीममितिहासं पुरातनं । च्यवनस्य च संवादं कुशिकस्य च भारत ।
एतं दोषं पुरा दृष्ट्वा भार्गवश्च्यवनस्तदा । आगामिनं महाबुद्धिः स्वंवंशे मुनिसत्तमः ।
निश्चित्य मनसा सर्व्वं गुणदोषं बलाबलं । दग्धुकामः कुलं सर्व्वं कुशिकानां तपोधनः ।
च्यवनः समनुप्राप्य कुशिकं वाक्यमब्रवीत् । वस्तुमिच्छा समुत्पन्ना त्वया सह ममानघ । २०९५
॥ कुशिक उवाच ॥ भगवन् सह धर्म्मोऽयं पण्डितैरिह धार्य्यते । प्रदानकाले कन्यानामुच्यते च सदा बुधैः ।
यत्तु तावदतिक्रान्तं धर्म्मद्वारं तपोधनं । तत् कार्य्यं प्रकरिष्यामि तदनुज्ञातुमर्हसि ।
॥ भीष्म उवाच ॥ अथासनमुपादाय च्यवनस्य महामुने । कुशिको भार्य्यया सार्द्धमाजगाम यतो मुनिः ।
प्रगृह्य राजा भृङ्गारं पाद्यमर्घ्यं न्यवेदयत् । कारयामास सर्व्वाश्च क्रियास्तस्य महात्मनः ।
ततः स राजा च्यवनं मधुपर्कं यथाविधि । ग्राहयामास चाव्यग्रो महात्मा नियतव्रतः । २०९०
सत्कृत्य तं तथा विप्रमिदं पुनरथाब्रवीत् । भगवन् परवन्तौ स्वो ब्रूहि किं करवावहे ।
यदि राज्यं यदि धनं यदि गाः संशितव्रत । यज्ञदानानि च तथा ब्रूहि सर्व्वं ददामि ते ।
इदं गृहमिदं राज्यमिदं धर्म्मासनञ्च ते । राजा त्वमपि साध्वर्हो योऽहं स परवांस्त्वयि ।
एवमुक्ते ततो वाक्ये च्यवनो भार्गवस्तदा । कुशिकं प्रत्युवाचेदं मुदा परमया पुनः ।
न राज्यं कामये राजन्न धनं न च योषितः । न च गा न च वै देशान्न यज्ञं श्रूयतामिदं । २०९५
नियमं किञ्चिदारप्ये युवयोर्यदि रोचते । परिचर्य्योऽस्मि यत्ताभ्यां युवाभ्यामविशङ्कया ।
एवमुक्ते तदा तेन दम्पती तौ जहर्षतुः । प्रत्यब्रूताञ्च तमृषिमेवमस्त्विति भारत ।